

Автоматизація аудиторської діяльності дозволить значно скоротити трудовитрати аудитора, час проведення аудиторської перевірки, підвищити якість її проведення. Сформульовані нами теоретичні основи комп'ютерного аудиту дають комплексне уявлення про сутність, значення та роль комп'ютерного аудиту як окремої науки та дисципліни.

Перспективними напрямками наукового дослідження є розробка універсальної методики аналізу даних комп'ютерного обліку клієнта аудиторської фірми, що дозволить використати інформаційну базу клієнта незалежно від того, яку бухгалтерську програму той використовує.

1. Івахненко С.В. Комп'ютерний аудит: контрольні методики і технології / С.В. Івахненко . – К.: Знання, 2005. – 286 с.
2. Подольський В.И. Компьютерные информационные системы в аудите / Подольский В.И., Щербаков Н.С., Комиссаров В.Л. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 159 с.
3. Романов А.Н. Автоматизация аудита / Романов А.Н., Одинцов Б.Е. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 1999. – 336 с.
4. Champlain J. Auditing information systems: a comprehensive reference guide. – N.Y.: John Wiley&Sons, Inc., 1998. – 422 p. – P. 298.
5. Williamson A.L. Audit Automation, Accountants Digest. – 1994. – № 318. – London: ICAEW. – P. 1.

Отримано 20.02.2013

УДК 330.131.7 : 339.37

А.О.ГРІЩЕНКО

Харківська національна академія міського господарства

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ КЛАСИФІКАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ

Розглядаються питання класифікації фінансових ризиків з врахуванням особливостей галузі, а саме видова класифікація фінансових ризиків, що є суттєвим для якісної і кількісної оцінки в процесі ризик-орієнтованого управління.

Рассматриваются вопросы классификации финансовых рисков с учетом особенностей отрасли, а именно видовая классификация финансовых рисков, что существенно для качественной и количественной оценки в процессе риск-ориентированного управления.

The article deals with the classification of financial risks based on industry characteristics, namely the specific classification of financial risks, which is essential for the qualitative and quantitative evaluation in the risk-oriented management.

Ключові слова: фінансовий ризик, роздрібна торгівля, класифікація, фактори, види фінансових ризиків, фінансовий стан.

Фінансові ризики торговельних підприємств відзначаються різноманітністю, однак, незважаючи на це, вони можуть бути впорядковані (класифіковані) залежно від обраних критеріїв, що надзвичайно важливо для проведення їх ідентифікації і кількісної оцінки. Класифікаційний

критерій фінансових ризиків за видами – основний параметр їх диференціації в процесі управління.

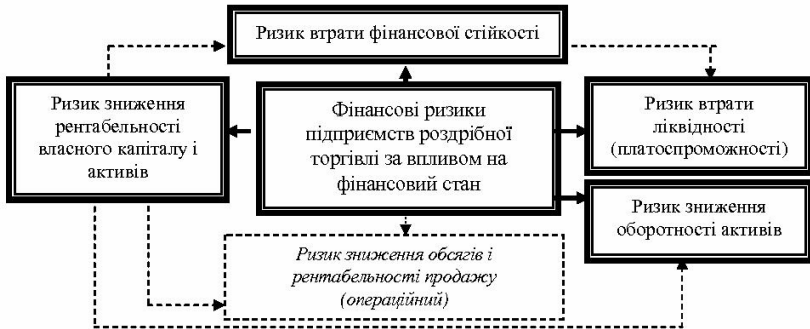
Питання класифікації фінансових ризиків досліджувалось рядом науковців [1-4], однак воно залишається актуальним і потребує подальшого вивчення. Розглядаючи класифікацію систематичних і несистематичних фінансових ризиків за видами, на нашу думку, доцільно дотримуватись класифікації фінансових ризиків за видами, що пропонується І.О. Бланком [1]. До специфічних фінансових ризиків ними відносяться ризик зниження фінансової стійкості, ризик неплатоспроможності (ліквідності), кредитний, інвестиційний, інноваційний, депозитний і інші види ризику.

Автором за мету поставлено питання видової класифікації ризиків з врахуванням галузевих особливостей підприємств роздрібної торгівлі для можливості більш об'єктивної його оцінки в процесі ризикорієнтованого менеджменту.

Інтегрована дія специфічних фінансових ризиків проявляється у фінансовому стані торгівельних підприємств. Це пояснюється наступним: прагнення торгівельних підприємств до збільшення товарообігу (збільшення частки ринку) потребує додаткового інвестування (кредитування), що за зміни ситуації на ринку асоціюється з ризиком зниження рентабельності продажу чи ризиком збитків (діє операційний важіль); нарощення прибутковості власного капіталу шляхом залучення додаткових кредитів може привести до втрати фінансової стійкості (діє фінансовий важіль), наслідком зростання рентабельності активів за рахунок мінімізації запасів (без впровадження логістики запасів) можуть бути збої в торгівельному процесі, що пов'язано з ризиком втрати ліквідності, надмірні запаси загрожують зниженню оборотності і рентабельності активів. Таким чином, всі вищезначені питання так чи інакше пов'язані з фінансовою діяльністю торгівельних підприємств, їх фінансовим станом і проявом фінансових ризиків, що можуть спричинити зниження рівня прибутковості, оборотності, стійкості та ліквідності (рисунок).

Ризик зниження рентабельності є результатом дії множини чинників і ідентичний ризику формування фінансових ресурсів, пов'язаного з визначення чистого прибутку підприємств роздрібної торгівлі і сполучний з можливим отриманням збитків через недоотримання суми торгівельних надбавок зростання непродуктивних витрат (штрафи, пені, неустойки), надлишкове відволікання коштів на виплату дивідендів тощо.

Ризик зниження обсягів і рентабельності продажу внесений до схеми є узагальнюючим показником ефективності як операційної, так і фінансово-інвестиційної діяльності підприємств роздрібної торгівлі.

Взаємозалежність фінансових ризиків за впливом на фінансовий стан підприємств роздрібної торгівлі

Негативна дія таких видів фінансових ризиків як ризик фінансової стійкості, ризик втрати ліквідності, ризик зниження оборотності активів і рентабельності (формування фінансового результату) спричиняють погіршення фінансового стану підприємства, а ризик втрати фінансової стійкості в подальшому може зумовити фінансову неспроможність (банкрутство).

Підприємствам роздрібної торгівлі, зокрема крупним торгівельним підприємствам, у процесі інвестиційної діяльності приходиться вирішувати задачі відносно визначення розміру і сфери вкладення інвестицій за умови наявності вільних грошових коштів, тобто вкладення капіталу, що генерує інвестиційні ризики. Залежно від виду інвестицій розрізняють ризики інвестування в фінансові активи і ризики реалізації інвестиційних проектів [4], які умовно можна поділити на ризики недоотримання певної вигоди внаслідок здійснення інвестиційних заходів та ризики, пов'язані з зміною відсотків, дивідендів по портфельним інвестиціям тощо.

Інноваційний ризик пов'язаний з фінансуванням і застосуванням технічних нововведень, очікувані результати яких віддалені в часі, в той час як на поточний час зростають витрати на впровадження нововведень (наприклад, обслуговування і реалізація за картковими рахунками тощо).

Кредитний ризик пов'язаний з виникненням втрат підприємства внаслідок погіршення умов зовнішнього фінансування, зниження об'ємів позикових коштів, необхідних підприємству [2]. Зауважимо, що підприємства роздрібної торгівлі продовольчими товарами майже не практикують залучення довгострокових кредитів, в основному користуючись товарним і короткостроковими кредитами.

Депозитний ризик виникає внаслідок неправильного вибору підприємством банку для проведення депозитних розрахунків, що може бути пов'язано з втратами доходів по депозитам, непередбаченим зниженням депозитних ставок тощо.

Характеристика внутрішніх ризиків, які підприємства роздрібно торгівлі можуть контролювати в процесі діяльності і зовнішніх (несистематичних), які є проявом чинників, що є поза межами їх контролю надано в приведеній багатокритеріальній класифікації фінансових ризиків за видами (таблиця).

До зовнішніх ризиків, які мають місце в діяльності підприємств роздрібно торгівлі, автором віднесено процентний, податковий, валютний, ціновий і інші види ризику.

Процентний ризик зумовлюється неточним вибором різновидностей відсоткових ставок, не врахуванням в договорах кредитування можливих їх змін, непередбачених змін відсоткових ставок, що виплачуються за позиковими коштами за змінами процентної політики Національного банку і банків, що обслуговують підприємство тощо. Виникнення процентного ризику загрожує виникненню збитків з раніше взятих кредитів, сприяє генерації внутрішнього фінансового ризику – фінансової стійкості. Позитивний прояв процентного ризику зумовлюється поліпшенням кон'юнктури фінансового ринку, зниженням вартості позикових коштів тощо.

Інфляційний ризик – це ризик того, що при зростанні інфляції грошові доходи знецінюються, зменшується реальна купівельна спроможність, що обмежує зростання товарообороту і сприяє росту прояву ризику втрати доходу, зниження рентабельності і ділової активності.

Як засіб боротьби з інфляцією більшість торговельних підприємств намагається забезпечитись товарними запасами, що, в свою чергу, генерує ризик ліквідності.

Податковий ризик підприємств роздрібно торгівлі зумовлюється змінами податкової політики (вибір способу оподаткування, поява нових податків, ліквідація чи скорочення податкових пільг тощо).

Валютний ризик пов'язаний зі змінами валютних курсів. Характерний в основному для підприємств, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю. Опосередковано впливає на рівень купівельної спроможності населення.

Крім вище описаних ризиків, в діяльності підприємств роздрібно торгівлі можуть виникати і інші види фінансових ризиків. Наприклад, криміногенний ризик, що спричиняється об'явою партнерів підприємства про фіктивне банкрутство, підробка документів, незаконним присвоєнням сторонніми особами грошових та інших документів, розкрадан-

Багатокритеріальна класифікація фінансових ризиків за видами

Види ризиків		Характеристика	Чинники впливу
1		2	3
Ризик втрати ліквідності	Внутрішні (несистематичні ризики)	Пов'язані з ризиком збитків чи зниження ефективності. Характеризують нестачу коштів для розрахунків з кредиторами і задоволення їх вимог, пов'язані з ризиком посилення залежності підприємств роздрібною торгівлі від зовнішніх джерел фінансування, втрати фінансової стійкості, загрози банкрутства	<ol style="list-style-type: none"> 1. Нестача грошових коштів 2. Нестача власних кредитно-інвестиційних можливостей 3. Нестача чи надлишковий рівень торговельних запасів 4. Зростання величини оборотних активів більшими темпами, ніж зростання товарообороту, зростання залишків незадіяних товарів 5. Зростання дебіторської заборгованості. Ризик невиконання договорів поставок, забезпечених авансами, асиміляція грошових коштів з обороту. 6. Розбалансованість позитивного і негативного грошових потоків 7. Зменшення швидкості показників оборотності оборотних активів (в т.ч. і товарних запасів і дебіторської заборгованості) 8. Зменшення фінансового результату
Ризик втрати фінансової стійкості			<ol style="list-style-type: none"> 1. Неєфективне управління позиковими ресурсами. 2. Високий рівень короткострокових пасивів в валюті балансу 3. Превалювання частки позикових коштів над власним капіталом. 4. Залучення кредитів на невідгідних умовах 5. Нераціональне співвідношення поточних і постійних пасивів 6. Розбалансованість позитивного і негативного грошових потоків 7. Зменшення власного капіталу підприємства 8. Зменшення оборотності кредиторської заборгованості 9. Формування фінансового результату 10. Зменшення суми власного капіталу і його рентабельності
Інвестиційний ризик			Характеризує фінансовий ризик в процесі інвестиційної діяльності

Продовження таблиці

1		2	3
Депозитний ризик	Внутрішні ризики (несистематичні)	Відображає можливість неповернення депозитних вкладів	Неправильна оцінка і невдалий вибір комерційного банку для проведення депозитних операцій торговельного підприємства
Кредитний ризик		Характеризує втрати та погіршення умов зовнішнього фінансування	Провалюється як ризик несплатежу чи несвочасного розрахунку за товари, надані в кредит, зниженням об'ємів позикових коштів, необхідних підприємству.
Інноваційний фінансовий ризик		Характеризує використання нових фінансових технологій, фінансових інструментів тощо.	Зростання витрат на обслуговування зарплатних карткових рахунків. Збої в роботі комп'ютерних мереж щодо обслуговування покупців тощо.
Інфляційний ризик	Зовнішні фінансові ризики	Характеризує втрати вартості національної валюти	Можливе знецінення реальної вартості капіталу (в формі фінансових активів підприємства), зменшення доходів від фінансових операцій в умовах інфляції, знецінення балансових залишків грошових коштів, негативний вплив на формування ліквідності, неналежна увага управління у врахуванні рівня інфляції в процесі проведення фінансових операцій.
Процентний ризик		Характеризує можливі втрати за рахунок змін відсоткових ставок на фінансовому ринку	Зміна кон'юнктури фінансового ринку внаслідок впливу державного регулювання, економічної кризи тощо, негативні зміни відсоткових ставок як кредитних, так і депозитних, негативні фінансові наслідки в проведенні дивідендної політики, емісійної діяльності і ін. фінансових операцій.
Валютний ризик		Характерний для торговельних підприємств, які проводять ЗЕД, опосередковано впливає на рівень купівельної спроможності	Недостримання запланованого доходу в результаті дії змін обмінного курсу іноземної валюти на очікувані грошові потоки від операцій ЗЕД, ріст цін на товари в національній валюті, опосередкований вплив на операційну діяльність і падіння товарообороту
Податковий ризик	Інші фінансові ризики	Характеризує додаткові витрати на податкові і позабюджетні платежі	Ймовірність зростання ставок податків і зборів, зміна термінів і умов здійснення окремих податкових платежів, ймовірність зміни податкових пільг
Інші фінансові ризики		Група ризиків, яка менш значима для діяльності підприємств.	«Форс-мажорні» ризики, що можуть привести на лише до втрати запланованого доходу, а і частини активів. Ризик, пов'язаний з емісією цінних паперів підприємства, криміногенні ризики тощо.

ням окремих видів активів (в т.ч. товарів) як персоналом, так і сторонніми особами; «форс-мажорні» ризики, що можуть призвести не лише до втрати запланованого доходу, а й частини активів; ризики, пов'язані з емісією цінних паперів підприємства тощо.

Зауважимо, що приведені класифікація і характеристики чинників фінансових ризиків, через їх розмаїття, не можуть бути вичерпними та можуть уточнюватись залежно від конкретної ризикової ситуації і від позиції ризик-орієнтованого управління.

1. Бланк І.А. Управление финансовыми рисками / И.А.Бланк. – К.: Ника-Центр, 2005. – 600 с.

2. Власова Н.О. Економічний ризик підприємств роздрібної торгівлі / Н.О. Власова, М.А. Дядюк. – Харк. держ. університет харчування та торгівлі. – Харків, 2004. – 141 с.

3. Мазаракі А.А. Економіка торговельного підприємства / А.А. Мазаракі, Н.М. Ушакова, Л.О. Лігоненко / за ред. Н.М. Ушакової. – К.: Хрещатик, 1999. – 800 с.

4. Ступаков В.С. Риск-менеджмент / В.С.Ступаков, Г.С. Токаренко. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 288 с.

Отримано 27.02.2013

УДК 65.012.8

Г.В.СУШКО

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВОЇ СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇЇ ОЦІНКА

Розглядається фінансова складова економічної безпеки підприємства. Пропонується найповніше та найкоректніше визначення даного поняття. В процесі виконання поставленої мети було розглянуто загрози ФС ЕБП, на основі яких рекомендовано сукупність показників для оцінки фінансової складової економічної безпеки підприємств.

Рассматривается финансовая составная экономической безопасности предприятия. Было приведено наиболее полное и корректное определение данного понятия. В процессе выполнения поставленной цели были рассмотрены угрозы ФС ЭБП, на основании которых предложено совокупность показателей для оценки финансовой составной экономической безопасности предприятий.

The financial component of the economy security of a company was viewed in this article. The fullest and the most correct definition of this statement was given. The threats of the FC ESC were considered during the process of the implementation of the task. On the ground of these threats the complex of the indexes for evaluating the financial component of the economy security of a company was offered.

Ключові слова: економічна безпека, фінансова складова економічної безпеки підприємства, фінансова безпека, модель оцінки ФС ЕБП.

Однією з найактуальніших проблем функціонування та розвитку вітчизняного підприємства в умовах зростаючої складності та невизна-